

מחודדים

ת"ר ושנתם שיהיו דברי תורה מחודדים בפ"ך (קידושין 5.)

סיכומי דף היומי
 מערכת: 073-249-0403
 sikumhadaf12@gmail.com
 לע"נ
 הגה"ח ר' פינחס רוזנבוים זצ"ל
 בהרה"ח ר' בנימין ביינוש זצ"ל

גליון 179

נכנסין לגוף והגוף נהנה מהן: רחיצה, סיכה, ותשמיש. שלשה מעין העולם הבא: שבת, שמש, תשמיש נקבים. אבל לא תשמיש המטה, לפי שמכחישי. שלשה משיבין דעתו של אדם: קול ומראה וריח. שלשה מרחיבין דעתו של אדם: דירה נאה, אשה נאה, וכלים נאים.

חמשה אחד מששים הן: אש אחד מששים לגהינום, דבש ממון, שבת מעולם הבא, שינה ממיתה, חלום מנבואה. ששה דברים סימן יפה לחולה: עטוש, זיעה, שלשול, קרי, שינה, וחלום. ששה דברים מרפאין את החולה מחליו ורפואתו רפואה: כרוב, תרדיו, סיסין יבשין, קיבה, והרת, ויתרת הכבד. וי"א אף דגים קטנים, ולא עוד אלא שדגים קטנים מפרין ומברין כל גופו של אדם. עשרה דברים מחזירין את החולה לחליו וחליו קשה: האוכל בשר שור, בשר שומן, בשר צלי, בשר צפרים, ביצה צלויה, ותגלחת, ושחלים, והחלב, והגבינה, והמרחה. וי"א אף אגוזים, וי"א אף קשואים. ולמה נקרא שמן קשואים שהן קשים לגוף כחברות, ודוקא גדולים אבל קטנים לא.

ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך - אל תקרי גוים אלא גיים, אלו אנטונינוס ורבי שלא פסק משלחנם צנון חזרת וקשואין (קטנים) לא בימות החמה ולא בימות הגשמים.

מת בבית - שלום בבית. אכל ושתה בבית, סימן יפה לבית. נטל כלים מן הבית, סימן רע לבית. ודוקא במגעל וסנדל. כל מה שנוטל המת יפה חוץ ממגעל וסנדל, וכל מה שהוא נותן יפה חוץ מעפר וחרדל.

הרואה מרקוליס אומר: ברוך שנתן ארך אפים לעוברי רצונו. מקום שנעקרה ממנו ע"ז אומר: ברוך שעקר ע"ז מארצנו, וכשם שנעקרה ממקום זה כן תעקר מכל מקומות ישראל, והשב לב עובדיהם לעבדך. ובחוץ לארץ א"צ לומר והשב לב עובדיהם, מפני שרובה גוים. ולר"ש בן אלעזר אומר גם בחוץ לארץ, מפני שעתידים להתגייר, שנאמר 'אז אהפך אל עמים שפה ברורה'.

הרואה בכל הרשעה מברך חמש ברכות: ראה בכל אומר ברוך שהחריב בכל הרשעה, ביתו של נבוכדנצר אומר ברוך שהחריב ביתו של נבוכדנצר הרשע, גוב של אריות או כבשן האש, והיא חפירה שהוסק בה כבשנם של חנניה מישאל ועזריה, אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה. מרקוליס, אומר ברוך שנתן ארך אפים לעוברי רצונו. מקום שנוטלין ממנו עפר (מקום בבבל שאין בהמה יוצאה משם אם אין נותנים עליה עפר מעפר המקום), אומר ברוך אומר ועושה גוזר ומקיים.

יום א' פר' תרומה ה' אדר תש"פ

דף נ"ח ע"א

נתקללה בכל - נתקללו שכניה, כלומר אי לרשע אי לשכנו. נתקללה שומרון, נתברכו שכניה.

הרואה אוכלוסי ישראל (חיל גדול של ששים רבוא) אומר: ברוך חכם הרזים, כלומר היודע מה שבלב כל אלו, שאין דעתם ולא פרצופיהן דומים זה לזה. ראה אוכלוסי נכרים - אומר בושא אמכם וגו'.

בן זומא ראה אוכלוסא על גב מעלה בהר הבית - אמר ברוך חכם הרזים, וברוך שברא כל אלו לשמשני. הוא היה אומר: כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא פת לאכול, ובגד ללבוש, ואני משכים ומוצא כל אלה מתוקנים לפני, כל אומות שוקדות ובאות לפתח ביתי (עשיר היה), ואני משכים ומוצא כל אלו לפני.

הוא היה אומר: אורח טוב מהו אומר? כמה טרח בעל הבית בשבילי, כמה בשר הביא לפני, כמה יין, כמה גלוסקאות, והכל לא טרח אלא בשבילי. אורח רע מהו אומר, מה טרח בעל הבית זה, פת אחת אכלתי חתיכה אחת אכלתי כוס אחד שתיתי, ולא טרח אלא בשביל אשתו ובניו. על אורח טוב כתיב 'כר כי תשגיא פעלו אשר שררו אנשים', על אורח רע כתיב 'לכן יראוהו אנשים' וגו'.

והאיש כימי שאול זקן בא באנשים - זה ישי אבי דוד שיצא באוכלוסא ונכנס באוכלוסא ודרש באוכלוסא.

אין אוכלוסא בבבל. ואין אוכלוסא פחותה מששים רבוא.

הרואה חכמי ישראל אומר: ברוך שחלק מחכמתו ליראיו. חכמי אומות העולם, אומר: ברוך שנתן מחכמתו לבשר ודם. מלכי ישראל אומר: ברוך שחלק מכבודו ליראיו. מלכי אומות העולם אומר: ברוך שנתן מכבודו לבשר ודם.

לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל, ולא לקראת מלכי ישראל לבד אלא אפילו לקראת מלכי אומות העולם, שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי אומות

שבת קודש פר' תרומה ד' אדר תש"פ

דף נ"ז ע"א

הרואה בחלום: 'הונא' כתיבתו - נס נעשה לו. 'חגינא, חגינא, יוחנן' - נסי נסים נעשו לו. 'הספד' - מן השמים חסו עליו ופדאוהו.

העונה יהא שמייה רבא מברך (בחלום) - מובטח לו שהוא בן עולם הבא. הקורא קריאת שמע, ראוי שתשרה עליו שכניה, אלא שאין דורו זכאי לכך. המניח תפילין בחלום, יצפה לגדולה. המתפלל בחלום, ולא סיים תפילתו, סימן יפה לו.

הבא בחלום: על אמו יצפה לכינה, על נערה מאורסה יצפה לתורה, על אחותו יצפה לחכמה, על אשת איש מובטח לו שהוא בן עולם הבא, ודוקא כשאינו מכירה ולא הרהר בה מבערב.

הרואה בחלום: חטים - ראה שלום. שעורים - סרו עונותיו. רבי זירא לא עלה מבבל לא"י עד שראה שעורים בחלום. גפן טעונה - אין אשתו מפלת נפלים. שורקה - יצפה למשיח. תאנה - תורתו משתמרת בקרבו. רמונים - אם קטנים עסקיו יפרו כרמון, ואם גדולים עסקיו יגדלו כרימון. ואם נחלקו, אם תלמיד חכם הוא יצפה לתורה, ואם עם הארץ הוא יצפה למצות. זיתים קטנים - עסקיו פריין ורביין ועומדים כזיתים. אילנות של זיתים - יהיו לו בנים מרובין. וי"א שהרואה זית שם טוב יוצא לו. שמן זית - יצפה למאור תורה. תמרים - תמו עונותיו. עץ - שנה מתברכת לו. עזים - שנים מתברכות לו. הדס - נכסיו מצליחין לו. ואם אין לו נכסים, ירושה נופלת לו ממקום אחר. ודוקא כשרואה אותם מחוברין במקומם. אתרוג - הדור הוא לפני קונו. לולב - אין לו אלא לב אחד לאביו שבשמים. אווז - יצפה לחכמה, והבא עליה נעשה ראש ישיבה, וכן היה אצל רב אשי. תרנגול - יצפה לבן זכר. תרנגולים - יצפה לבנים זכרים. תרנגולת - יצפה לתרביצה נאה וגילה (גינה, וי"מ ביהמ"ד). ביצים - תלויה בקשתו. נשתברו, נעשית בקשתו. וכן אגוזים וקשואים וכל כלי זכוכית וכל הנשברים כאלו. נחש - פרנסתו מזומנת לו. נשכו נכפלה לו, הרגו אבדה פרנסתו.

סימן לעושה דברים אלו בחלום: הנכנס לכרך - נעשו לו חפציו. המגלה ראשו - סימן יפה לו. ראשו זקנו - לו ולכל משפחתו. היושב בעריבה קטנה - שם טוב יוצא לו. בעריבה גדולה - לו ולכל משפחתו. ודוקא כשהולכת בגובה של ים. הנפנה - סימן יפה לו. ודוקא כשלא נתקנח. העולה לגג - עולה לגדולה. ירד - יורד מגדולתו. ולאבי ורבא כיון שעלה עלה. הקורע בגדיו - קורעים לו גזר דינו. העומד ערום - בבבל עומד בלא חטא, בארץ ישראל ערום בלא מצות. הנתפש לסרדיוט - שמירה נעשית לו. נתנהו בקולר - הוסיפו לו שמירה על שמירתו. ודוקא בקולר, אבל בחבל בעלמא לא. הנכנס לאגם - נעשה ראש ישיבה. ליער - נעשה ראש לבני כלה. המקיז דם - עונותיו מחולין לו.

כל מיני משקין יפין לחלום - חוץ מייין, שיש שותהו וטוב לו ויש שותהו ורע לו. ותלמיד חכם לעולם טוב לו.

דף נ"ז ע"ב

השכים ונפל פסוק לתוך פיו - הרי זו נבואה קטנה.

שלשה מלכים הם: הרואה דוד בחלום יצפה לחסידות, שלמה יצפה לחכמה, אחאב ידאג מן הפורענות. שלשה נביאים: ראה ספר מלכים יצפה לגדולה, יחזקאל יצפה לחכמה (ישעיה יצפה לנחמה), ירמיה ידאג מן הפורענות. שלשה כתובים גדולים: ראה ספר תהלים יצפה לחסידות, משלי יצפה לחכמה, איוב ידאג מן הפורענות. שלשה כתובים קטנים: ראה שיר השירים יצפה לחסידות, קהלת יצפה לחכמה, קינות ידאג מן הפורענות, הרואה מגלת אסתר נס נעשה לו. שלשה חכמים: ראה רבי יצפה לחכמה, רבי אלעזר בן עזריה יצפה לעשירות, רבי ישמעאל בן אלישע ידאג מן הפורענות. שלשה תלמידי חכמים: ראה בן עזאי יצפה לחסידות, בן זומא יצפה לחכמה, אורח ידאג מן הפורענות.

דברים שיפין לראותן בחלום: כל מיני חיות - חוץ מן הפיל והקוף והקפוד. ודוקא בפיל שאין לו אוכף, אבל אם יש לו אוכף, פלא נעשה לו. כל מיני מתכת - חוץ ממר, פסל, וקרדום. ודוקא כשראן עם הקת שלהן. כל מיני פירות - חוץ מפני תמרה. כל מיני ירקות - חוץ מראשי לפתות. ואם ראה אותן במחובר, סימן יפה לו. וכן היה אצל רבי ונתעשר. כל מיני צבעונין - חוץ מן התכלת. כל מיני עופות - חוץ מן 'קריא' 'קפופא' ו'קורפרא'.

שלשה נכנסין לגוף ואין הגוף נהנה מהן: גודגניות, כפניות, ופגי תמרה. שלשה אין

העולם. רב ששת שהיה סגי נהור ידע להבחין בביאת המלך כשהיה קול דממה דקה, ובירך עליו. לגלג עליו מין אחד ונקרו חבריו את עיניו, ו"א שרב ששת נתן עיניו בו (ע"י נס. מהרש"א), ונעשה גל של עצמות.

רבי שילא נעשה לו נס ע"י כתוב זה ולפיכך דרשו: לך ה' הגדולה זו מעשה בראשית, והגבורה זו יציאת מצרים, והתפארת זו חמה ולבנה שעמדו ליהושע, והנצח זו מפלטה של רומי, וההודו זו מלחמת נולכי ארנון. כי כל בשמים ובארץ זו מלחמת סיסרא. לך ה' הממלכה זו מלחמת עמלק, והמתנשא זו מלחמת גוג ומגוג. לכל לראש, שאפילו הממונה על החופרים חפירות למלאותן מים מינדה מן השמים. ולרבי עקיבא לך ה' הגדלה זו קריעת ים סוף, והגבורה זו מכת בכורות, והתפארת זו מתן תורה, והנצח זו ירושלים, וההודו זו בית המקדש.

דף ג"ח ע"ב

הרואה בתי ישראל בישובן אומר: ברוך מצייב גבול אלמנה. בחורבנן אומר: ברוך דייך האמת. בתי אומות העולם בישובן אומר: בית גאים יסח ה'. בחורבנן: א"ל נקמות ה' א"ל נקמות הופיע.

אנחה - שוברת חצי גופו של אדם, ו"א אף כל גופו.

מיום שחרב בית המקדש - נגזרה גזירה על בניהן של צדיקים שיחרבו. ועתידי הקב"ה להחזירן לישובן. רב חסדא נאנח על ביתו של רב חנא בר חנילאי שחרב, אמר לו עולא דיו לעבד שיהא כרבו.

הרואה קברי ישראל אומר: ברוך אשר יצר אתכם בדין, וזן אתכם בדין, וכלכל אתכם בדין, ואסף אתכם בדין, ועתידי להקימכם בדין. **מר בריה דרבינא מסיים בה בשם רב נחמני:** ויודע מספר כולכם, והוא עתידי להחיותכם ולקיים אתכם, ברוך מחיה המתים. **הרואה קברי נכרים אומר:** בושא אמכם וגו'.

הרואה חבירו לאחר שלשים יום אומר: ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. **לאחר י"ב חודש אומר:** ברוך מחיה המתים.

אין המת משתכח מן הלב אלא לאחר י"ב חודש - שנאמר 'נשכחתי כמת מלב הייתי ככלי אובד', וסתם כלי לאחר י"ב חדש משתכח מן הלב והבעלים מתיישיש ממנו.

רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע פגעו ברב חנינא בריה דרב איקא וברכו עליו שתי ברכות: אשר חלק מחכמתו ליראו ושהחיינו. והוא בירך עליהם שלשה, שתי ברכות אלו, וברוך חכם הרזים, שהחשיבם כששים רבוא.

הרואה את הבהקנים ממני אמן, את הכושי, ואת הגיחור (אדום הרבה) ואת הלזון (לבן יותר מדאי), ואת הקפח (י"מ בטנו גדול, וי"מ ארוך הרבה), ואת הננס, ואת הדרניקוס (מלא יבלות, וי"מ פיו עקום), את הפיל, ואת הקיפוף, אומר: ברוך משנה את הבריות. **ראה את הקטע (שנקטעו ידיו), ואת הסומא, ואת פתוי הראש (ששערו דבוק), ואת החיגר, ואת המוכה שחין, ואת הבהקנים שנעשו כן לאחר שנולדו, אומר:** ברוך דייך אמת.

ראה בריות טובות ואילנות טובות, אומר: ברוך שככה לו בעולמו.

על הזיקין אומר: ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם. ומה הן זיקין? א. י"א כוכב שביט, שיורה כחץ ברקיע ממקום למקום, וארוך כשבת. ב. י"א וילון שנקרע, והרקיע נראה דרך הקריעה כרומוח.

שמואל היו מאירין לו שבילי השמים כשבילי נהרדעא - חוץ מכוכב שביט שלא ידע מה הוא, ומקובל היה שאינו עובר מזל כסיל, ואם עבר העולם חרב. ומה שנראה שעבר, הוא משום שאורו עבר אבל לא הוא עצמו. וי"א שהכוכב נעקר מצד אחר של כסיל, ורואה אותו חבירו מצד השני, ונבעת, ונראה כאילו עבר אותו.

אלמלא זנב העקרב המונח בנהר דינור ומתיש כוחו - מי שהיה עוקצו עקרב לא היה חי.

אלמלא חמה של כסיל לא נתקיים עולם מפני צינה של כימה, ואלמלא צינה של כימה לא נתקיים עולם מפני חמה של כסיל.

ומהו כימה? כמאה כוכבים, י"א שהן מפורזין, וי"א שהן מכוונסין. ומהו עשי? י"א זנב של טלה, וי"א ראש העגל. ומסתבר כהאומר זנב טלה, שרואים שיש בה חסרון, שבשעה שהקב"ה ביקש להביא מבוטל נטל שני כוכבים מכימה והביא מבוטל, ולאחר מכן נטל שני כוכבים מעיש וסתמה. ולא החזיר לכימה אותן כוכבים שנטל ממנה, שאין הבור מתמלא מחוליתו, או משום שאין קטיגור נעשה סניגור. ולא ברא לה כוכבים אחרים, שאין כל חדש תחת השמש. ועש הולכת אחר כימה לבקש את בניה, ועתידי הקב"ה להחזירין לה, שנאמר ועיש על בניה נתחם.

יום ב' פר' תרומה ו' אדר תש"פ

דף ג"ט ע"א

על ריעידת הארץ - מברך שכוחו וגבורתו מלא עולם. ומה גורם לרעידת הארץ? י"א שבשעה שהקב"ה זוכר את בניו ששרויים בצער בין אומות העולם, מוריד שתי דמעות לים הגדול וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו, וזו היא רעידת הארץ. ורועדת שתי פעמים משתי הדמעות. וי"א שסופק כפיו, וי"א אנחה מתאנח, וי"א שבוטע ברקיע, וי"א שדוחק את רגליו תחת כסא הכבוד.

אמוראים נחלקו מה גורם לקול הרעמים - י"א עננים מתחופפין ומתחככין, ונשמע הקול. וי"א שעננים פוגעין בגלגל ומתגלגלות עם הגלגל. וי"א עננים ששופכים מים זה לזה. י"א ברק של אש הפוגע בענן ומשבר חתיכות של ברד. י"א שהוא קול רוח המנשב על פיהם של עננים חלולים, ודומה לקול היוצא מן הרוח המנשב על פי החבתי. ומסתבר כרב אחא בר יעקב שמפרש שהברק שובר חתיכות ברד, שכך הוא הסדר, שרואים את הברק, ואחריו נשמע הרעם, ואח"כ יורדין גשמים.

על רוח סערה - מברך שכוחו וגבורתו מלא עולם.

אין רוח סערה בלילה אלא אם כן התחילה מביום. ואין רוח סערה עומדת שתי שעות בלא הפסק, לקיים מה שנאמר לא תקום פעמים צרה.

ברק יחידי, וברק לבן, וירוק, ועננים העולים בקרן מערבית ובאים מקרן דרומית, ושתי עננים הפוגעים זה כנגד זה - כולם אם היו בלילה קשים ואינם של ברכה, וצריך לבקש רחמים. אבל ביום לא.

עננים קלושים של בוקר אין בהם ממש - שנאמר 'חסדכם כענן בקר'. אבל אם נתקשרו השמים בעב עבה, ירד גשם רב.

לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקמומית שבלב - שנאמר 'האלקים עשה שיראו מלפניו'.

הרואה את הקשת בענן - י"א שיפול על פניו. ובמערבא קללו על זה, שנראה ככורע לקשת. **אבל צריך לברך:** ברוך זוכר הברית. וי"א נאמן בבריתו וקיים במאמרו, ולפיכך יאמר שניהם: ברוך זוכר הברית ונאמן בבריתו וקיים במאמרו.

לאבאי מברך על זיקין וזועות רעמים ורוחות וברקים, ועל הרים וגבעות ימים ונהרות ומדברות - גם ברוך עושה בראשית, וגם שכוחו וגבורתו מלא עולם. ולרבי על זיקין וזועות רעמים ורוחות וברקים אומר שתי הברכות, ועל הרים וגבעות ימים ונהרות ומדברות אומר עושה מעשה בראשית, ולא שכוחו וגבורתו מלא עולם, לפי שאינן ברוב העולם אלא במקומן.

הרואה רקיע בטהרתה, כגון שירדו גשמים כל הלילה, ובבוקר באה רוח צפונית, ונתגלית הרקיע - אומר: ברוך עושה בראשית. וי"א שמיום שחרב בית המקדש לא נראית הרקיע בטהרתה.

דף ג"ט ע"ב

הרואה חמה בתקופתה - כלומר למקום שהיא חוזרת שם לתחלת היקפה בתליית המאורות, והוא אחת לכ"ח שנים כשחוזר מחזור גדול של חמה להיות תקופה נופלת בשבתאי, שהיא בתחלת ליל רביעי. וכן הרואה לבנה בגבורתה וכוכבים במסילותם ומזלות כסדרן, אומר: ברוך עושה בראשית.

לרבי יהודה הרואה את הים הגדול אחת לשלשים יום - מברך ברוך שעשה את הים הגדול.

הרואה פרת על גשרו של בבל אומר: ברוך עושה בראשית. שידוע להם שממקום זה לא נשתנה מהילוכו על ידי אדם, אבל משם ולמטה הסיבוהו בני אדם דרך אחרת ואינו מברך. ולרב יוסף ממקום שנקרא 'איהי דקירא' ולמעלה. ולמה נקרא פרת? שממיו פרין ורבין. וכן הרואה חדקל על גשרו של 'שביסנתא' אומר: ברוך עושה בראשית. ולמה נקרא חדקל? שממיו חדין וקלין.

השומע בבוקר שירדו גשמים בלילה - מברך הטוב והמטיב, כדי המברך על בשורות טובות. **הרואה גשמים -** לתירוץ ראשון: אם ירדו מעט אומר מודים אנחנו לך על כל טפה וטפה שהורדת לנו. ורבי יוחנן מסיים בה: אילו פיגו מלא שירה כים וכו' אין אנו מספיקין להודות לך ה' אלקינו וכו' עד תשתחוה, ברוך אתה ה' האל ההודאות, ולרב פפא יסיים יום ההודאות והאל ההודאות. ואם ירדו הרבה, מברך הטוב והמטיב, ולתירוץ שני: גם כשירדו הרבה אינו מברך הטוב והמטיב אלא אם יש לו קרקע, אבל אם אין לו אומר מודים אנחנו לך וכו'.

בנה בית חדש וקנה כלים חדשים - אם כולה שלו, אומר: ברוך שהחיינו והגיענו לזמן הזה. ואם יש לאחר שותפות בה, אומר: ברוך הטוב והמטיב. כללו של דבר, על שלו אומר שהחיינו, על שלו ועל של חבירו אומר ברוך הטוב והמטיב.

אמרו לו שילדה אשתו זכר - אומר: ברוך הטוב והמטיב, שיש טובה גם לאשה שהיא רוצה בנן זכר. **מת אביו והוא יורשו -** בתחלה אומר ברוך דייך האמת, ולבסוף הוא אומר ברוך הטוב והמטיב, לפי שיש לו אחים שיוורשים עמו.

שתה יין בסעודה, והביאו לו יין אחר טוב מן הראשון - אין צריך לברך בורא פרי הגפן, אבל צריך לברך הטוב והמטיב, אם יש בני חבורה ששותין עמו.

יום ג' פר' תרומה ז' אדר תש"פ

דף ס' ע"א

בנה בית חדש וקנה כלים חדשים מברך שהחיינו. ללשון ראשון - לרב הונא אינו מברך אלא אם אין לו כיוצא בהו, אבל אם יש לו, אפילו הן אצלו מירושה, א"צ לברך. ולרבי יוחנן אפילו יש לו כיוצא בהן מירושה צריך לברך, הואיל ולענין קניה חדש הוא אצלו. אבל אם קנה וחזר וקנה לדברי הכל א"צ לברך. **ללשון שני -** נחלקו כשחזר וקנה, שלרב הונא א"צ לברך ולרבי יוחנן צריך, אבל אם יש לו מירושה, לדברי הכל צריך לברך כשקנה.

זכבר נחלקו תנאים בדבר - שלרבי מאיר אם יש לו כיוצא בהם א"צ לברך, ולרבי יהודה צריך. ללשון ראשון רב הונא כרבי מאיר ורבי יוחנן כרבי יהודה, וללשון שני רב הונא כרבי יהודה, ורב יוחנן סובר שלרבי יהודה גם כשקנה וחזר וקנה צריך לברך, ונקט כשיש לו להודיעך כחו של רבי מאיר שאע"פ כן אינו מברך, וכח דהיתירא עדיף.

מברך דייך האמת על הרעה מעין הטובה - כגון אם שטפו מים את שדהו, שאע"פ שיש לו טובה מזה, עתה רעה היא שמחבלת תבואה של שנה זו. **ומברך הטוב והמטיב על הטובה מעין הרעה -** כגון אם מצא מציאה, שאע"פ שרעה היא בשבילו שישמעו בית המלך ויטלוהו, עתה טובה היא.

לאחר שנתעברה לאה ביקשה שיתהפך לנקיבה - כדי שתלד רחל לפחות שני שבטים כאחת מן השפחות. ואע"פ שהמתפלל על אשתו מעוברת שהיא זכר היא תפילת שוא, אין מזכירין מעשה נסים. וי"א שביקשה תוך ארבעים יום.

שלשה ימים הראשונים - יבקש אדם רחמים שלא יסריח הזרע. משלשה ועד ארבעים יבקש שיהא זכר, מארבעים יום ועד שלשה חדשים יבקש שלא יהא סנדל, שלא תתעבר ולד אחר ויפחות צורת הראשון. משלשה חדשים ועד ששה יבקש שלא יהא נפל, מששה ועד תשעה יבקש שיצא בשלום.

איש מזריע תחלה יולדת נקבה, אשה מזרעת תחלה יולדת זכר. ובאלו האופנים לא יועיל תפילה שהיא זכר אפילו תוך ארבעים, רק כשהזריעו שניהם בבת אחת.

הלל שמע בדרך קול צוחה בעיר - ואמר: מובטח אני שאין זה בתוך ביתי, ועליו הכתוב אומר 'משמועה רעה לא יירא נכון לבו בטוח בה'.

ופסוק זה נדרש מתחילתו לסופו - 'משמועה רעה לא יירא', מה טעם, לפי ש'נכון לבו בטוח בה'. וכן מסופו לראשו, 'נכון לבו בטוח בה', 'משמועה רעה לא יירא'.

המפחד, סימן הוא שהוא חוטא - שנאמר 'פחדו בציון חטאים'. ולא נאמר 'אשרי אדם מפחד תמיד' אלא על דברי תורה, שיפחד שמה שתכתב ממנו, ומתוך כך מחזיר לשנותם תמיד. המפחד מביא ייסורים על עצמו, שנאמר 'כי פחד פחדתי ויאתני ואשר יגרת יבא לי'.

הנכנס לכרך - בכניסתו אומר: יהי רצון מלפניך ה' אלקי שתכניסני לכרך זה לשלום. **נכנס אומר**: מודה אני לפניך ה' אלקי שהכנסתי לכרך זה לשלום. **בקש לצאת אומר**: יהי רצון מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שתוציאני מכרך זה לשלום. **יצא אומר**: מודה אני לפניך ה' אלקי שהוצאתני מכרך זה לשלום, וכשם שהוצאתני לשלום, כך תוליכני לשלום ותסמכני לשלום ותציעדני לשלום ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך.

וכל זה בכרך שאין דנין והורגין בו, אבל בכרך שדנין והורגין בו - יזהר בעצמו שלא יפגע, או אם פגע כבר אל יכנס במקום סכנה. וי"א שאפילו בכרך שדנין והורגין בו יתפלל תפילה זו, שמה לא יזדמן לו אדם שילמד עליו זכות.

הנכנס לבית המרחץ אומר: יהי רצון מלפניך ה' אלקי שתצילני מזה וכיוצא בו, ואל יארע בי דבר קלקלה ועון, ואם יארע בי דבר קלקלה ועון תהא מיתתי כפרה לכל עונותי. ולאביי אין לומר כן שלא יפתח את פיו לטען. **וכשיוצא משם אומר**: מודה אני לפניך ה' שהצלתני מן האור.

לעולם אל יפתח אדם פיו לטען - שנאמר 'כמעט כסדום היינו לעמורה דמינו', והשיב להן הנביא 'שמעו דבר ה' קציני סדום'.

הנכנס להקידום - אומר: יהי רצון מלפניך ה' אלקי שיהא עסק זה לי לרפואה ותרפאני, כי א'ל רופא נאמן אתה ורפואתך אמת, לפי שאין דרכן של בני אדם לרפאות אלא שנהגו. ולאביי לא יאמר כן, שנאמר 'רפא' מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות. **וכשעומד הוא אומר**: ברוך רופא חנם.

דף ס"ב ע"ב

הנכנס לבית הכסא - אומר (למלאכים המלוים אותו): התכבדו מכובדים קדושים משרתי עליון, תנו כבוד לאלקי ישראל, הרפו ממני עד שאכנס ואעשה רצוני ואבא אליכם. ולאביי לא יאמר כן, שמה יניחוהו וילכו, אלא כה יאמר: שמרוני שמרוני עזרוני עזרוני סמכוני סמכוני, המתינו לי המתינו לי, עד שאכנס ואצא, שכן דרכן של בני אדם.

וכשהוא יוצא מבית הכסא אומר: ברוך אשר יצר את האדם בחכמה, וברא בו נקבים נקבים חללים חללים, גלוי וידוע לפני כסא כבודך, שאם יפתח אחד מהם או אם יסתם אחד מהם אי אפשר לעמוד לפניך. **ומהו חותם?** לרב רופא חולים, לשמואל רופא כל בשר, לרב ששת מפליא לעשות. לרב פפא יאמר שניהם, רופא כל בשר ומפליא לעשות.

הנכנס לישן על מטתו - אומר משמע ישראל עד והיה, ואומר ברוך המפיל חבלי שינה על עיני ותנומה על עפעפי ומאיר לאישון בת עין, יהי רצון מלפניך ה' אלקי שתשכיבני לשלום, ותן חילי בתורתך, ותרגילני לידי מצוה, ואל תרגילני לידי עביירה, ואל תביאני לידי חטא ולא לידי עון ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון, וישלוט בי יצר טוב, ואל ישלוט בי יצר הרע, ותצילני מפגע רע ומחללים רעים, ואל יבהלוני חלומות רעים והרהורים רעים, ותהא מטתי שלמה לפניך, והאר עיני פן אישן המות, ברוך אתה ה' המאיר לעולם כולו בכבודו.

כאשר מתעורר משנתו אומר: אלקי נשמה שנתת בי טהורה, אתה יצרתה בי אתה נפחתה בי ואתה משמרה בקרבי, ואתה עתיד ליטלה ממני ולהחזירה לי בעתיד לבא, כח זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי, רבון כל העולמים אדון כל השמשות, ברוך אתה ה' המחזיר נשמות לפגרים מתים.

כששומע קול התרנגול אומר: ברוך אשר נתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה. **כשפותח עיניו**: פוקח עורים. **כשמתלבש**: מתיר אסורים. **כשמלתלבש**: מלביש ערומים. **כשזוקף**: זוקף כפופים. **כשיורד על הקרקע**: רוקע הארץ על המים. **כשהולך**: המכין מצעדי גבר. **כשנועל מנעליו**: שעשה לו כל צרכי. **כשחוגר חגורו**: אזור ישראל בגבורה. **כשפורס סודרו על ראשו**: עוטר ישראל בתפארה. **כשמתעטף בציצית**: אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית. **כשמניח תפילין על ידו**: להניח תפילין. **על ראשו**: על מצות תפילין. **כשנוטל ידיו**: על נטילת ידים. **כשרוחץ פניו**: ברוך המעביר חבלי שינה מעיני ותנומה מעפעפי, ויהי רצון מלפניך ה' אלקי שתרגילני בתורתך, ודבקני במצותיך, ואל תביאני לא לידי חטא ולא לידי עון ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון, וכוף את יצרי להשתעבד לך, ורחקני מאדם רע ומחבר רע, ודבקני ביצר טוב ובחבר טוב בעולמך, ותגני היום ובכל יום לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי, ותגמלני חסדים טובים, ברוך אתה ה' גומל חסדים טובים לעמו ישראל.

חייב אדם לברך על הרעה ולקבל אותה בשמחה כשם שמברך על הטובה. שנאמר: א. 'חסד ומשפט אשריה לך ה' אזמרה', אם חסד אשריה ואם משפט אשריה. ב. 'בה' אהלל דבר' זו מדה טובה, 'באלקים אהלל דבר', זו מדת פורענות. ג. 'כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא'. ד. 'ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מברך'.

לעולם יהא אדם רגיל לומר: כל דעביד רחמנא לטוב עביד. וכמעשה ברבי עקיבא שלא נתנו לו אושפיזא בעיר ולן במדבר, וככתה הרוח את נרו, ואכל חתול את תרנגולו, וארי את חמורו, ועל כולם אומר כל דעביד רחמנא לטוב, ועי"ן כן ניצל מלסטים.

יום ד' פר' תרומה ח' אדר תש"פ

דף ס"א ע"א

לעולם יהיו דבריו של אדם מועטין לפני הקב"ה.

למה נאמר וייצר ה' אלקים את האדם בשני יודי"ן? י"א ששני יצרים ברא הקב"ה יצר

טוב ויצר רע, ונדחו דבריו כי גם בהמה יש לה יצר ולא נאמר בה וייצר. י"א משום אוי לי מיצרי ואוי לי מיצרי, וי"א ששני פרצופין ברא הקב"ה באדם הראשון.

ויבן ה' אלקים את הצלע - י"א פרצוף וי"א זנב.

אחור וקדם צרתני - לדברי האומר פרצוף מתפרש כמשמעו, שבראו שני פרצופין. והאומר זנב מפרשו, אחור למעשה בראשית, שנברא בערב שבת, וקדם לפורענות, שנאמר במבול 'וימח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם ועד בהמה', מתחילה אדם ואח"כ בהמה.

בגדולה מתחילין מן הגדול - שנאמר 'ידבר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים'. ובקללה מתחילין מן הקטן, שבתחלה נתקלל נחש, ולבסוף חוה, ולבסוף אדם.

זכר ונקבה בראם - להאומר פרצוף מתפרש כמשמעו. ולהאומר זנב, שמתחלה עלה במחשבה לבראת שנים, ולבסוף לא נברא אלא אחד.

ויבן ה' את הצלע - להאומר זנב מתפרש כמשמעו, ולהאומר פרצוף מלמד שקלעה הקב"ה לחוה והביאה לאדם הראשון, שכן בכרכי הים קורין לקליעה 'בנייתא'. וי"א שבנאה הקב"ה לחוה כבנין אוצר, שקצר מלמעלה ורחב מלמטה כדי לקבל את הפירות.

ויביאה אל האדם - מלמד שנעשה הקב"ה שושבין לאדם, ולמדה תורה דרך ארץ שיחזור גדול עם קטן בשושבינות ואל ירע לו.

להאומר פרצוף היה האדם הולך בראש - שאסור להלך אחורי אשה.

לא יהלך אדם אחורי אשה בדרך ואפילו אשתו. נזדמנה לו על הגשר יסלקנה לצדדין, והעובר אחורי אשה בנהר אין לו חלק לעולם הבא.

המריצה מעות לאשה מידו לידה כדי להסתכל בה - אפילו יש בידו תורה ומעשים טובים כמושה רבינו לא ינקה מדינה של גיהנם.

י"א מנוח עם הארץ היה - שנאמר 'וילך מנוח אחרי אשתו'. ואפילו עם תינוקות של בית רבן לא קרא, שנאמר 'ותקם רבקה ונערתיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האישי' ולא לפני האישי. וי"א שהלך אחרי דברי אשתו ועצתה, וכמו שנאמר באלקנה ובאלישע.

ילך אדם אחורי ארי ולא אחורי אשה, אחורי אשה ולא אחורי עבודה זרה, אחורי ע"ז ולא אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין. ודווקא כשאינו נושא משאוי, ואין שם פתח אחר, ואינו רוכב על החמור, ואינו מניח תפילין, אבל אם יש שם אחד מכל אלו מותר.

יצר הרע דומה לזבוב ויושב בין שני מפתחי הלב, וי"א כמין חטה הוא דומה.

שתי כליות יש באדם - אחת בימינו ויועצתו לטובה, ואחת לשמאלו ויועצתו לרעה, שנאמר 'לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו'.

דף ס"א ע"ב

כליות יועצות, לב מבין, לשון מחתך, פה גומר, ושם מכניס ומוציא כל מיני מאכל, קנה מוציא קול, ריאה שואבת כל מיני משקין, כבד כועס, מרה זורקת בו טפה ומניחתו, טחול שוחק, קרקבן טוחן, קיבה ישנה אף נעור, ואם נעור הישן וישן הנעור נמוק והולך לו. ואם שניהם ישנים או שניהם נעורים מיד מת.

צדיקים יצר טוב שופטן, רשעים יצר רע שופטן, בינונים זה וזה שופטן. לרבא כגון אנו בינונים, לאביי אם רבא מן הבינונים אין לך צדיק גמור בעולם.

לא נברא העולם אלא לרשעים גמורים או לצדיקים גמורים, עולם הזה לרשעים כאחאב בן עמרי, ועולם הבא לצדיקים כרבי חנינא בן דוסא.

למה נאמר בכל נפשך ובכל מאדך? שאם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך, ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך.

ר"ע הקהיל קהילות ועסק בתורה בשעת הגזירה, והמשיל לדגים שיעץ להם שועל לצאת ליבשה מפני הרשתות. תפסוהו, והוציאוהו להריגה בזמן ק"ש, וקיבל עליו מלכות שמים כשסרוקוהו במסרקות של ברזל. אמר כל ימי הצטערתי על פסוק 'בכל נפשך' מתי יבא לידי ואקיימו, האריך באחד עד שיצתה נשמתו, יצתה בת קול אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באחד. אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה זו תורה זו שרחה? אמר להם חלקם בחיים, יצתה בת קול אשריך רבי עקיבא שאתה מזומן לחיי העולם הבא.

לא יקל אדם ראשו כנגד שער המזרח שמכוון כנגד קודש הקדשים - ולא אמרו אלא מן הצופים ולפנים וברואה, ובשאיין גדר, ובזמן שהשכינה שורה.

לת"ק הנפנה ביהודה לא יפנה מזרח ומערב אלא צפון ודרום, ובגליל לא יפנה אלא מזרח ומערב, אבל צפון ודרום אסור, כדי שלא יהא פרועו נגד ירושלים, ואפילו אינו כנגד ירושלים אלא לצדדין אסור. ורבי יוסי מתיר אפילו נגד ירושלים, שלא אסור אלא ברואה ובמקום שאין גדר ובזמן שהשכינה שורה. ולחכמים כנגד ירושלים אסור, ולצדדין מותר. ולרבי יהודה בזמן שבית המקדש קיים אסור מזרח ומערב, בזמן שאין בית המקדש קיים מותר. ורבי עקיבא אסור מזרח ומערב בכל מקום אפילו בחוץ לארץ. וכדבריו נקט רבה, ולכן הקפיד להעמיד הלבנים במזרח כמערב, כדי שיהיה נפנה דרום וצפון.

יום ה' פר' תרומה ט' אדר תש"פ

דף ס"ב ע"א

רבי עקיבא למד מרבי יהושע, וכן עזאי מרבי עקיבא, שלשה דברים בבית הכסא: שאין נפנין מזרח ומערב אלא צפון ודרום, שאין נפרעין מעומד אלא מיושב, שאין מקנחין בימין אלא בשמאל.

רב כהנא כנס תחת מטתו של רב, אמר 'תורה היא וללמוד אני צריך, ושמע ששח ושחק ועשה צרכי'.

יום ד' פר' תרומה ח' אדר תש"פ

מפני מה אין מקנחין בימין אלא בשמאל? י"א מפני שהתורה ניתנה בימין. י"א מפני שקרובה לפה, י"א מפני שקושר בה תפילין, י"א מפני שמראה בה טעמי תורה. י"א מפני שאוכל בה, וי"א מפני שכותב בה.

כל הצנוע בבית הכסא נצול מנחשים מעקרבים וממזיקין. וי"א אף חלומותיו מיושבים עליו.

רבי אמי ורבי אסי לא נזוקו ממזיקין שהיו בבית כסא בטבריה - שהיה להם בקבלה שבבית הכסא צריך צניעות ושתיקה, ועל היסורים צריך לשתוק (ולא לבעט בהן) ולבקש רחמים.

אמו של אביי גידלה לו שה שיכנס עמו לבית הכסא - ולא גדי, לפי ששעיר מתחלף בשד של בית הכסא הנקרא שעיר. רבא קודם שמלך קשקשה לו אשתו אגוז בספל של נחושת, ולאחר שמלך והוצרך ליותר שימור, עשתה לו חלון והניחה לו ידה על ראשו.

אחורי הגדר - נפנה מיד, וא"צ להתרחק. ובקעה כל זמן שמתעטש ואין חברו שומע. לאיסי בר נתן אחורי הגדר כל זמן שמתעטש ואין חברו שומע, ובקעה כל זמן שאין חברו רואהו. ורב אשי פירש דבריו, עד שאין חברו רואה את פרונו, ואע"פ שרואה אותו.

משמרי טהרות של שמן בית הבד, אם הוצרכו לפנות יוצאים מפתח בית הבד ונפנין לאחורי הגדר שלפני הפתח, ואין חוששין שמא בתוך כך יכנס עם הארץ ויגע. וא"צ להתרחק, שבשביל שמירת טהרות הקלו חכמים בבית הכסא.

כמה ירחקו שומרי טהרות ויהיו טהורין, כדי שיהא רואהו. ואם הוצרך לפנות יפנה שם, שהקילו חכמים בבית הכסא לאוכלי טהרות. ולרב אשי לא הקילו, אלא מאחר שאינו רואה את פרונו, מותר אע"פ שרואהו.

אין קורין צנוע אלא למי שצנוע בבית הכסא - רב נחמן הקפיד על ספדן שהספיד על אחד שהיה צנוע באורחותיו, אע"פ שלא ידע אם היה צנוע בבית הכסא, שכשם שנפרעין מן המתים כך נפרעין מן הספדין ומן העונין אחריהן.

איזהו צנוע? זה הנפנה בלילה כדרך שנפנה ביום, ואין פורע יותר מטפח וטפחיים. וי"א שנפנה בלילה במקום שנפנה ביום, ולא שצריך להתרחק בלילה כביום, אלא שנפנה בקרן זווית.

לעולם ינהיג אדם עצמו שחירת וערבות כדי שלא יהא צריך להתרחק. רבא היה הולך ביום עד מיל, ובלילה אמר למשמשו לפנות לו במקום ברחוב העיר. וכן רבי זירא הורה למשמשו לבדוק אם יש מאן דהוא אחורי בית חבריא שיהיה לו מקום לפנות.

ימשמש וישב, ואל ישב וימשמש, שכל היושב ומשממש אפילו עושין כשפים באספמייא באין עליו. ואם שכח וישב ואח"כ משמש, יאמר: לא לי לא לא לא תחיים ולא תחתים לא הני ולא מהני לא חרשי דחרשא ולא חרשי דחרשתא.

דף ס"ב ע"ב

בן עזאי אומר: על כל משכב שכב חוץ מן הקרקע, על כל מושב שב חוץ מן הקורה, שמא תיפול.

שינה ויצאיה בעמוד השחר - מועיל לגוף כחישול לברזל.

בר קפרא היה מוכר עצות: עד שאתה רעב אכול, שאם תשהא תעבור ממך תאות המאכל, ולא יועיל המאכל. עד שאתה צמא, שתה. עד שתרתח קדירתך שפוך, כלומר כשאתה צריך לנקבך שפוך מיד ואל תשהא אותם. כאשר תשמע קול קרן ברומי, תדע שבאין מבקשי תאנים לקנות ולהוליך למקום אחר, ולפיכך אם בן מוכר תאנים אתה, ואין אביך בבית, מכור אתה תאניו בעוד שיש תובעים.

עמוד החוזר - מביא את האדם לידי הדרוקן. סילון החוזר - מביא את האדם לידי ירקון.

דוד לא הרג את שאול כשמצאו במערה אע"פ שהיה רודפו - מחמת צניעות שהיתה בו, שנכנס במערה להסך רגליו, בגדר לפניו מגדר ומערה לפניו ממערה, וסיכך עצמו כסוכה.

כל המבזה את הבגדים סוף אינו נהנה מהם - שדוד כרת את כנף מעילו של שאול, ונאמר בו 'והמלך דוד זקן בא בימים ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו'.

לפי שקרא דוד להקב"ה מסיח, הכשילו בדבר שאפילו תינקות של בית רבן יודעים אותו, שמנה את ישראל ולא נטל מהם כופר, ונפלה בהם מגיפה.

ויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד - י"א משעת שחיטת התמיד עד שעת זריקתו, וי"א עד חצות ממש. ויאמר למלאך המשחית בעם רב - אמר הקב"ה למלאך טול לי רב שבהם שיש בו ליפרע מהם כמה חובות, באותה שעה מת אבישי בן צרויה ששקול כרובה של סנהדרין.

ובהשחית ראה ה' וינחם. מה ראה? י"א יעקב אבינו, וי"א אפרו של יצחק, י"א כסף כפורים, וי"א בית המקדש, ומסתבר כדבריו, שנאמר 'אשר יאמר היום בהר ה' יראה'.

לא יעשה הר הבית קפנדריא. כלומר קפנדריא כמשמעה. ויש שדרשוהו נוטריקון: 'אדמקיפנא אדרי איעול בהא', כלומר בעוד שאני מקיף כל שורות הבתים הללו אכנס כאן, לקצר דרכי.

הנכנס לבית הכנסת על מנת שלא לעשותו קפנדריא - מותר לעשותו קפנדריא. היה שבייל מעיקרו קודם שנבנה עליו בית הכנסת - מותר לעשות קפנדריא. הנכנס לבית הכנסת להתפלל מותר לעשותו קפנדריא - שנאמר 'ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים, הכסא דרך שער צפון להשתחות יצא דרך שער הנגב'.

כל הרוקק בהר הבית בזמן הזה - כאילו רוקק בבת עינו, שנאמר 'היו עיני ולבי שם כל הימים'.

רקיקה ומגעל מותר בבית הכנסת וקפנדריא אסורה בבית הכנסת - שהרי אדם מקפיד בביתו על קפנדריא, ואינו מקפיד על רקיקה ומגעל.

לא יכנס אדם להר הבית לא במקלו שבידו ולא במגעלו שברגלו, ולא במעות הצרורים לו בסדינו ובפונדתו מופשלת לאחוריו, ולא יעשה קפנדריא. וכן רקיקה אסורה בקל וחומר ממגעל, מה מגעל שאין בו דרך בזיון אמרה תורה 'של נעליך מעל רגליך'.

רקיקה שהיא דרך בזיון לא כל שכן. ורבי יוסי בר יהודה למדו בק"ו משק, שנאמר 'כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק', ומה שק שאינו מאוס לפני בשר ודם כך, רקיקה שהיא מאוסה לפני מלך מלכי המלכים לא כל שכן.

יום ו' פר' תרומה י' אדר תש"פ

דף ס"ג ע"א

אין עונין אמן במקדש - שנאמר 'קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם עד העולם', ואומר 'ויברכו שם כבוד ומרומם על כל ברכה ותהלה', אלא עונים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. יכול כל הברכות כולן תהא להן תהלה אחת, שיאמר בשכמלו' על כולו, תלמוד לומר 'מרומם על כל ברכה ותהלה', על כל ברכה תן לו תהלה.

הפסוק 'עת לעשות לה' הפרו תורתך' נדרש מראשו לסופו - 'עת לעשות לה', עתים הם לה' לעשות משפט פורעניות בעוברי רצונו, משום ש'הפרו תורתך'. ומסופו לראשו - 'הפרו תורתך', שעושי רצונו הפרו תורתו כגון אליהו בהר הכרמל, משום 'עת לעשות לה'.

בשעה שחכמי הדור אין מרביצים תורה לתלמידים - פזר אתה לשנות לתלמידים. ובשעה שהגדולים שבדור מרביצים תורה, כנס אתה ולא תטול שררה עליהם. ואם ראתה דור שהתורה חביבה עליו, פזר, שנאמר 'ש'מפור ונוסף עוד'. ואם ראתה דור שאין התורה חביבה עליו, כנס, שנאמר 'עת לעשות לה' הפרו תורתך'.

אם ראתה פרקמטיא בזול, קבוץ וקנה מינה ואסוף, שסופה להתיקר. במקום שאין איש, שם ה' איש. אבל במקום שיש איש, אל תהא איש, ואפילו שניכם שוין.

איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוין בה - 'בכל דרכיך דעהו והוא ישר ארחתיך'. ואפילו לעבור עבירה, תן לב אם צורך מצוה הוא, כמו אליהו בהר הכרמל.

לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה - כגון מחט של סדקית.

לעולם אל ירבה אדם רעים בתוך ביתו - שנאמר 'איש רעים להתרועע'. ואל ימנה אדם אפטרופוס בתוך ביתו, שאלמלי לא מינה פוטיפר את יוסף אפטרופוס בתוך ביתו, לא בא לאותו דבר.

למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה? שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין. ופרשת סוטה לפרשת תרומות ומעשרות, שכל שיש לו תרומות ומעשרות ואין נותנן לכהן, סוף נצרך לו על ידי אשתו. שנאמר ואיש את קדשיו לו יהיו, וסמוך לו איש איש כי תשטה אשתו, והביא האיש את אשתו וגו'. ולא עוד אלא לסוף נעשה עני ונצרך למעשר עני, שנאמר ואיש את קדשיו לו יהיו. ואם נתנן סוף מתעשר, שנאמר 'איש אשר יתן לכהן לו יהיה', לו יהיה ממון הרבה.

כל המשתף שם שמים בצערו - כופלין לו פרנסתו, וי"א פרנסתו מעופפת לו כצפור.

כל המרפה עצמו מדברי תורה - אין בו כח לעמוד ביום צרה. ואפילו נתרפה ממצוה אחת שבאה לידו ולא נתעסק בה, צר כוחו.

חינאי בן אחי רבי יהושע היה מעבר שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ, ושיגרו אחריו למחות בידו, והיו מטמאין מה שמטהר ומטהרין מה שטימא כדי שלא יגררו אחריו, ומשום שנאמר 'כי מציון תצא תורה'. ואין דומה לרבי עקיבא שעובר בחו"ל, לפי שלא הניח כמותו בארץ ישראל, אבל הוא הניח גדיים ונעשו תיישים בעלי קרניים.

דף ס"ג ע"ב

ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה - קל וחומר מה ארון ה' שלא היה מרוחק אלא י"ב מיל אמרה תורה 'והיה כל מבקש ה', תלמידי חכמים שהולכים מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה, על אחת כמה וכמה שקרויים מבקשי ה'.

ודבר ה' אל משה פנים אל פנים - אמר הקב"ה למשה, אני ואתה נסביר פנים בהלכה. וי"א שאמר לו כשם שאני הסברתי לך פנים, כך אתה הסבר פנים לישראל, והחזר האהל למקומו. 'ושב אל המחנה' - אמר הקב"ה למשה עכשיו יאמרו הרב בכעס ותלמיד בכעס ישראל מה תהא עליהם, אם אתה מחזיר האהל למקומו מוטב, ואם לאו יהושע בן נון תלמידך משרת תחתך. ואף על פי שהחזירה משה לא יצא הדבר לבטלה, שנאמר 'ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל'.

חביבה תורה על לומדיה בכל יום ויום כיום שנתנה מהר סיני - שבסוף ארבעים שנה נאמר 'היום הזה נהיית לעם'. תדע שאדם קורא ק"ש שחורית וערבית, וערב אחד אינו קורא דומה כמי שלא קרא ק"ש מעולם.

דרשות שדרשו מ'הסכת ושמע ישראל': א. עשו כתות וכתות ועסקו בתורה - שאין התורה נקנית אלא בחבורה. וכך דרשו 'חרב אל הבדים', חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה. ולא עוד אלא שמתפשים, וחוטאים. ב. כתתו עצמכם על דברי תורה - שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר 'זאת התורה אדם כי ימות באהל'. ג. הס ואחר כך כתת - כלומר שתוק ואח"כ כתתה והקשה עליה מה שיש לך להקשות, שלעולם ילמוד אדם תורה ואחר כך יהגה (יעיין).

במי אתה מוצא חמאה של תורה, במי שמקיא חלב שינק משידי אמו עליה.

כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושותק - זוכה להבחין בין דם טמא לדם טהור. כעס עליו ראשונה ושניה ושותק, זוכה להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות. הרוצה שיתחכם יעסוק בדיני ממונות - שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן, שהן כמעין נובע.

כל המנבל עצמו על דברי תורה - ששואל לרבו כל ספקותיו, וסופו להתנשא. ואם זמם, סופו שיתן יד לפה, שישאלוהו ולא ידע מה להשיב.

המאריך תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו שכרו רב בקל וחומר. א. מיתרו שלא קירב משה אלא לכבוד עצמו, וקיבל שכרו, שהזהיר שאלו את הקיני לטור מתוך העמלקי. ב. ממזריים שלא קירבו ישראל אלא לצורך עצמן, ואמרה תורה לא תתעב מצרי. ג. מאדום הגתי, שכיבד וריבץ את הארון שאינו אוכל ושותה, וברכו ה' שהחמות ושמונה כלותיה ילדו ששה בכרס אחד.